

- Ukraine. URL: https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/peacebuilding_reconciliation_guidance_note_ru.pdf (in Russian).
- Analysis of dialogue initiatives on conflict resolution in Ukraine. 2015 Mizhnarodny`j centr perspekty`vny`x doslidzhen`. URL: http://icps.com.ua/assets/uploads/files/mapping_of_dialogue_initiatives_ukr.pdf (in Ukrainian)
- Andryevenkova, V. L., Voicyax T.V ta in. 2016. *Building peace. Conflict prevention and resolution using mediation: socio-pedagogical aspect: textbook tool. for students, teachers, parents*: K.: FOP Stecenko V.V. (in Ukrainian)
- Post-conflict resolution for Ukraine. 2016. URL: <https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2016/05/POST-CONFLICT-block-ukr.pdf> (in Ukrainian)
- Filipchuk V. 2016. *International peacekeeping and war in eastern Ukraine: are there points of contact?*. Mizhnarodny`j centr perspekty`vny`x doslidzhen` (in Ukrainian)
- Law of Ukraine on national security of Ukraine: as of June 21, 2018.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (in Ukrainian)
- The Concept of the State Targeted Program for Reconstruction and Peacebuilding in the Eastern Regions of Ukraine: As of August 31, 2016.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/892-2016-%D1%80#n9> (in Ukrainian)
- Plan of activity of the Ministry of Temporarily Occupied Territories and Internally Displaced Persons of Ukraine for the 2017 plan year and 2018-2019 budgetary periods that follow the plan.* URL: <https://mtot.gov.ua/files/uploads/Strateg.plan-2017.pdf> (in Ukrainian)
- Peace and Reconstruction Assessment: 2 v: V. 1.* URL: http://www.un.org.ua/images/RPA_V1_Ukr.pdf
- Andryevenkova, V. L., Levchenko K. B. 2018. «Set of educational programs "Conflict resolution peacefully. Basic mediation skills»: Kyiv. (in Ukrainian)
- Strategy for participation of Churches and religious organizations in peacebuilding «Ukraine is our common home». 2017. URL: <http://vrciro.org.ua/ua/documents/535-uccro-peacebuilding-strategy-ukraine> (in Ukrainian)
- About the United Nations Development Program in Ukraine. URL: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/about-us.html> (in Ukrainian)
- Report of the Secretary-General Peacebuilding in the Post-Conflict Period. 2012. *General'na asambleya Sovet Bezopasnosti OON* URL: <https://undocs.org/ru/A/67/499> (in Russian).

DOI: 10.26565/2220-8089-2019-36-09
УДК 327

Гірман Алла Павлівна

доцент, к.політ.н.,
Дніпровський університет митної справи та фінансів,
вул. Володимира Вернадського, 2/4
м. Дніпро, 49000
GirmanAP@i.ua,
<https://orcid.org/0000-0003-0165-3700>

Криша Валерія Віталіївна

студентка,
Дніпровський університет митної справи та фінансів,
вул. Володимира Вернадського, 2/4
м. Дніпро, 49000
lerakryshaw@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0001-6669-3063>

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ СВІТОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сучасний світ визначається політичним інтересом як до територій, так і до просторових зв'язків. Розглядаються актуальні питання, що стосуються регіональних і субрегіональних підсистем, пов'язані із новітніми трендами сучасних міжнародних відносин: глобалізацією, регіоналізацією та фрагментацією.

Довгий час в категоріях біполярної взаємодії підлеглий характер проблематики регіональних і субрегіональних підсистем не викликав сумнівів. Після розпаду біполярної структури відносин ситуація ускладнилася і виникло питання щодо того, які можуть бути критерії поділу світового простору в нових умовах.

Виявлено, що регіональні міжнародні системи являють собою дуже складні комплексні зв'язки між існуючими соціальними спільнотами, взаємодія яких має певні риси системопросторової організації. Це, у свою чергу, призводить до того, що регіональні процеси можуть впливати або переформатовувати глобальні. З'ясовано, що різні елементи регіональної підсистеми або різні комбінації акторів регіонального рівня по-різному впливають на глобальний рівень: вони можуть підтримувати і посилювати глобальний порядок, сприяти його радикальному зламу і поваленню або еволюційній трансформації в нову якість. Тому саме регіональний рівень аналізу дозволяє більш адекватно і коректно досліджувати проблематику країн та міжнародних відносин, здійснювати диференціацію простору / територій відповідно до кількісних і якісних критеріїв, оскільки поняття фізичних і політичних кордонів в реальному світі набуває деякої відносності.

Питання регіональної інтеграції є особливо актуальними для України, оскільки вона має унікальну можливість вибору її напряму – європейського (інтеграція до ЄС) або євразійського (інтеграція до країн Митного союзу). З огляду на це великого значення набуває наукове обґрунтування такого вибору.

Ключові слова: глобалізація, інтеграція, регіоналізація, міжнародні відносини.

Гирман Алла Павловна

доцент, к.полит.н.,

Дніпровський університет таможенного дела и финансов,

ул. Владимира Вернадского, 2/4

г. Днепр, 49000

GirmanAP@i.ua,

<https://orcid.org/0000-0003-0165-3700>

Крыша Валерия Витальевна

студентка,

Дніпровський університет таможенного дела и финансов,

ул. Владимира Вернадского, 2/4,

г. Днепр, 49000

lerakryshaw@gmail.com,

<https://orcid.org/0000-0001-6669-3063>

РЕГИОНАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ СОВРЕМЕННЫХ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ В УСЛОВИЯХ МИРОВОЙ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Современный мир определяется политическим интересом как к территориям, так и к пространственным связям. Рассматриваются актуальные вопросы, касающиеся региональных и субрегиональных подсистем, связанные с новыми трендами современных международных отношений: глобализацией, регионализацией и фрагментацией.

Долгое время в категориях биполярного взаимодействия подчиненной характер проблематики региональных и субрегиональных подсистем не вызывал сомнений. После распада биполярной структуры отношений ситуация усложнилась и возник вопрос относительно того, каковы могут быть критерии передела мирового пространства в новых условиях.

Выведено, что региональные международные системы представляют собой очень сложные комплексные связи между существующими социальными сообществами, взаимодействие которых имеет определенные черты системопространственной организации. Это, в свою очередь, приводит к тому, что региональные процессы могут влиять или переформатировать глобальные. Выяснено, что различные элементы региональной подсистемы или различные комбинации актеров регионального уровня по-разному воздействуют на глобальный уровень: они могут поддерживать и усиливать глобальный порядок, способствовать его радикальному слою и ниспровержению или эволюционной трансформации в новое качество. Поэтому именно региональный уровень анализа позволяет более адекватно и корректно исследовать проблематику стран и международных отношений, осуществлять дифференциацию пространства / территорий в соответствии с количественными и качественными критериями, поскольку понятие

физических и политических границ в реальном мире приобретает некоторую относительность.

Вопросы региональной интеграции особенно актуальны для Украины, поскольку она имеет уникальную возможность выбора ее направления – Европейского (интеграция в ЕС) или евразийского (интеграция в Таможенный союз). Учитывая это, большое значение приобретает научное обоснование такого выбора.

Ключевые слова: глобализация, интеграция, регионализация, международные отношения.

Alla Girman

candidate of Political Science,
Associate Professor

Associate Professor of the Department of International
Economic Relations, regional studies and tourism
Dniprovsky University of Customs and Finance
st. V. Vernadsky, 2/4,

Dnipro, 49000, Ukraine,

GirmanAP@i.ua

<https://orcid.org/0000-0003-0165-3700>

Valeria Krysha

student

Dniprovsky University of Customs and Finance
st. V. Vernadsky, 2/4

Dnipro, 49000, Ukraine,

lerakryshaw@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-6669-3063>

REGIONAL ASPECTS OF MODERN INTERNATIONAL RELATIONS IN THE CONDITIONS OF WORLD GLOBALIZATION

The modern world is determined with political interest in both territories and spatial relations. The article is devoted to some topical issues which are related to regional and subregional subsystems connecting with new trends in modern international relations: globalization, regionalization and fragmentation.

For a long period of time, the subordinate nature of the problem of regional and subregional subsystems did not raise doubts in the categories of bipolar interaction. The situation became more complicated after the collapse of the bipolar structure of relations. Therefore, the question has arisen as to what might be the criteria for dividing the world space in the new conditions.

It was discovered that regional international systems are very complex connections between existing social communities, the interaction of which has certain features of a systemic spatial organization. It leads to the fact that regional processes can influence or reformate global ones. Different elements of the regional subsystem or various combinations of actors at the regional level affect the global level in different ways. They can maintain and strengthen the global order, contribute to its radical breakdown and overthrow or evolutionary transformation into a new quality. Therefore, the regional level of analysis allows us to study the problems of countries and international relations, differentiate space / territories in accordance with quantitative and qualitative criteria, since the concept of physical and political boundaries takes on some relativity in the real world.

Regional integration issues are particularly relevant to Ukraine since it has a unique choice of its direction – European (integration into the EU) or Eurasian (integration into the Customs Union). Given this, the scientific justification of this choice is of great importance.

Key words: globalization, integration, regionalization, international relations.

Міжнародна регіоналізація являє собою одне з найновіших напрямів досліджень у теорії міжнародних відносин, проте розуміння регіоналізації неможливо без

розгляду головного процесу, який характеризує сучасну світову економіку, а саме глобалізацію. Стаття присвячена актуальній проблематиці регіоналізації у сучасній системі міжнародних відносин, а саме процесам об'єднання держав у регіональні організації та інші нові міжнародні системи з урахуванням глобалізаційних факторів.

На сучасному етапі актуальність зазначеної теми є очевидною, оскільки на сьогодні немає держави, спроможної уникнути впливу глобалізаційних процесів на будь-яку сферу суспільного життя. Крім того, глобалізація з року в рік стає дедалі інтенсивнішою та помітнішою, охоплюючи все більшу кількість країн.

Дослідження основ регіоналізації у період глобалізації висвітлені у працях таких учених як В.Є. Реутов, Л.П. Снігир, В.Я. Зимогляд, Г.В. Возняк, І.Р. Михасюк, В.В. Мартиненко та ін.

Сучасна система міжнародних відносин характеризується значною різноманітністю. Вона є тривірневою і включає у себе глобальний (наддержавний), міждержавний і регіональний рівні. І якщо два перших рівня – глобальний і міждержавний – є добре вивченими, то третій – регіональний – фактично маловивчений і вимагає більш глибокого наукового осмислення.

Глобалізація міжнародних відносин характеризується посиленням взаємозалежності та взаємовпливу різних сфер суспільного життя, в тому числі у сфері міжнародних відносин.

Останнім часом помітно зростає роль регіоналізації та її аспектів, що насамперед пов'язано з впливом глобалізаційних процесів на економіку певної країни. Найважливіші тенденції розвитку сучасного світу – це, з одного боку, процес глобалізації, а з іншого – посилення активності регіональної інтеграції. Глобалізація та регіоналізація – одні з найбільш суперечливих концепцій, оскільки обидва ці процеси утворюють нові інститути у світовому економічному просторі (Мартиненко 2011: 41).

Слід відмітити, що із процесом глобалізації безпосередньо пов'язаний вихід міжнародних відносин на наддержавний рівень, що було ознаменовано створенням Ліги Націй 25 січня 1919 р. і подальшим утворенням інших міжнародних організацій. Становлення регіонального рівня міжнародних відносин пов'язано з подіями в Європі, де починаючи з другої половини ХХ ст. поступово створювалася система

міжнародних зв'язків регіонів на загальноєвропейському, регіональному та субрегіональному рівнях, формувалася механізм співпраці регіонів.

Сучасна глобалізація – економічна інтеграція на глобальному рівні, яка більше не обмежується промислово розвиненими країнами – прискорилося у 1980-х роках, оскільки програми лібералізації економіки поширюються в країнах, що розвиваються. Різке збільшення потоків капіталу в країни, що розвиваються на початку 1990-х років, посилює позитивні погляди на глобалізацію (Зимогляд 2014: 167).

Вважається, що глобалізаційні процеси посилюють взаємозалежність країн одна від одної, а також сприяють об'єднанню невидимих кордонів, а інколи навіть і їхньому злиттю. Однією з основних тенденцій розвитку 21 століття є саме глобалізація, наслідки якої можуть бути як позитивними, так і негативними.

Характеризуючи явище глобалізації, необхідно відзначити, що жоден громадський процес світового масштабу не розвивався і не може розвиватися одномоментно, безпроблемно і несуперечливо. Процес глобалізації, будучи соціальним явищем, має як чітко виражені переваги, так і відчутні недоліки.

У зв'язку з цим, з одного боку, глобалізаційні процеси сприяють зростанню світової економіки, розширенню міжнародного співробітництва, прискоренню розвитку продуктивних сил і науково-технічного прогресу.

З другого боку, для багатьох країн, і для України також, глобалізація створює чимало ризиків та загроз, які викликають різке зниження економічного потенціалу країни і впливають на стабільність та можливість на рівних конкурувати з іншими учасниками міжнародного поділу праці (Снігир 2018). Крім того, загроза для всього світу виходить від так званих «вигнанців глобалізації» – народів, регіонів, груп, які не можуть і, без спеціально вжитих заходів, не зможуть знайти свого місця в глобалізованій економіці. Існують окремі країни та цілі регіони, які навіть в майбутньому не матимуть шансів на залучення інвестицій. Це, перш за все, дуже бідні країни, які не мають жодних ресурсів.

Глобалізація у своєму розвитку переходить на більш високу стадію – стадію глобальної регіоналізації, стаючи одним із найпотужніших трендів сучасного світу. При цьому вона виступає як інтеграція локальних

спільнот і проявляється в локалізації, формуванні кордонів між територіально-соціальними комплексами, виникненні самодостатніх економічних і політичних утворень, у збереженні культурних відмінностей етносів і соціальних груп, посиленні почуття їхньої винятковості (Возняк 2011: 17).

На наш погляд, процес формування світового господарства відбиває інша тенденція його розвитку: регіоналізація. «Регіоналізація» – досить нове явище в міжнародних відносинах. Вона являє собою динамічний макропроцес становлення регіональних центрів сили. До другої світової війни, регіональної організації у сучасному розумінні не було (окрім Панамериканського союзу від 1889 р.). Більшість країн залишалися колоніями, тому для регіональних об'єднань не знайшлося би членів. Декolonізація відкрила можливість для створення перших регіональних організацій.

Розглядаючи регіоналізацію, слід відзначити, що Американські політологи Л. Канторі та С. Спігела в 1970 р. дали визначення регіону як району світу, який охоплює географічно близькі держави, котрі утворюють у міжнародних справах взаємопов'язані об'єднання. І хоча це визначення є доволі простим і зрозумілим, воно характеризується одностороннім підходом до географічного детермінізму, оскільки країни групуються і за іншими ознаками, зокрема за економічними, політичними, військовими, ідеологічними та іншими (Зимогляд 2014: 163). Таким чином, регіоналізація – це процес формування регіонів, який може відбуватися у вигляді створення групових структур.

Б. Хеттне вважає, що регіон, як і нація, є доволі уявним співтовариством, регіон, у його розумінні, не є сформованим суб'єктом, а являє собою тривалий процес (Hettne: 545).

Регіон став важливим рівнем політичного дійства і діалогу, своєрідним місцем, де національні, наднаціональні та глобальні сили зустрічаються з місцевими вимогами, потребами, регіональними та місцевими спільнотами. У цьому розумінні суспільно-політична наука ще у 1960-ті рр. виробила низку критеріїв визначення регіону (або регіонів). Зокрема В. Зимогляд виділяє такі:

1. Регіони однорідні в соціальному і культурному розумінні. Це такі регіони, які складаються з держав з однорідним соціальним устроєм і культурою. Тобто регіон має колективну регіональну

ідентичність, що являє собою наявність спільних цінностей та культурної спадщини.

2. Регіон утворюється з держав зі схожими політичними ознаками та однаковою поведінкою на міжнародній арені. Це країни з однаковим державним та економічним устроєм.

3. Регіони перебувають у політичній взаємозалежності. Це група країн, об'єднаних у систему національних та міжурядових політичних інституцій.

4. Регіони економічної взаємозалежності складаються в умовах внутрішньорегіональної торгівлі.

5. Регіон складається більше ніж з двох держав, проте точна кількість залежить від конкретного регіону. Крім держав, у регіоні можуть знаходитись інші структури, а саме: регіональні представництва міжнародних організацій, миротворчі та інші місії ООН і регіональні організації.

6. Держави регіону є географічно близькими, тому Україна та, наприклад, Мексика, якою би тісною не була б взаємодія, не можуть скласти регіон. Географічна близькість як необхідна та істотна характеристика регіону не підлягає сумніву.

7. У регіоні є свій власний «регіональний проект» – план розвитку майбутнього, який передбачає підтримання та посилення регіональної цілісності. Як і нація, регіон передбачає почуття спільності, приналежності до даного регіону (Зимогляд 2014: 170).

Процеси економічної інтеграції відбуваються як на двосторонній, так і на регіональній або на глобальній основі. У сучасних умовах інтеграційні процеси носять регіональний характер і проявляються в регіонах з найрозвинутішою економікою та інтенсивним розвитком НТП. Грунтуючись на виділених характеристиках, можна визначити макрорегіон як групу географічно близьких та взаємопов'язаних країн, які усвідомлюють свою єдність.

Виділяють такі різновиди макрорегіонів (згідно з класифікацією Б.Хеттне):

- *ключові регіони* («Триада»: Європа, Північна Америка, Східна Азія). Вони політично стабільні, економічно розвинуті та свідомо утворюються з метою підвищення конкурентоспроможності в глобальній економіці. Всередині ключових регіонів виділяються так звані «внутрішні периферійні зони» (Південна Мексика в НАФТА, південна та східна частини Європи, внутрішні райони КНР), за рахунок яких

перш за все здійснюється економічний розвиток;

- *проміжні регіони* (Південна Америка, Південно-Східна Азія). Вони залежать від ключових регіонів та очікують злиття з ними, після того як досягнуть певного рівня економічного розвитку та політичної стабільності. Ключові регіони заохочують регіоналізацію проміжних з метою їх включення в особисті регіональні структури (наприклад, довгострокова стратегія США полягає в об'єднанні НАФТА та МЕРКОСУР в єдину зону вільної торгівлі). В той же час проміжні регіони являють собою потенційних економічних конкурентів ключовим регіонам;

- *периферійні регіони* (Південна Африка, Південна Азія, Близький схід, Євразія). Вони є політично нестабільними та економічно нерозвинутими, проте змушені консолідуватися для того, щоб уникнути

маргіналізації в глобалізаційному світі (Hettne: 559).

Виокремлюють також історико-культурні регіони: китайський, корейський, індокитайський (в'єтнамський), арабський, індоіранський, тюркський, російський, північноамериканський, латиноамериканський, африканський.

Питання регіональної інтеграції є особливо актуальними для України, тому що вона має унікальну можливість вибору її напрямку – європейського (інтеграція до ЄС) або євразійського (інтеграція до країн Митного союзу – Російської Федерації, Білорусі, Казахстану). З огляду на це, великого значення набуває наукове обґрунтування такого вибору.

Процеси регіональної і субрегіональної економічної інтеграції на пострадянському просторі відбувалися під впливом комплексу різноманітних чинників як локального, так і глобального характеру. Ці чинники у сукупності мали такі наслідки (рис. 1).

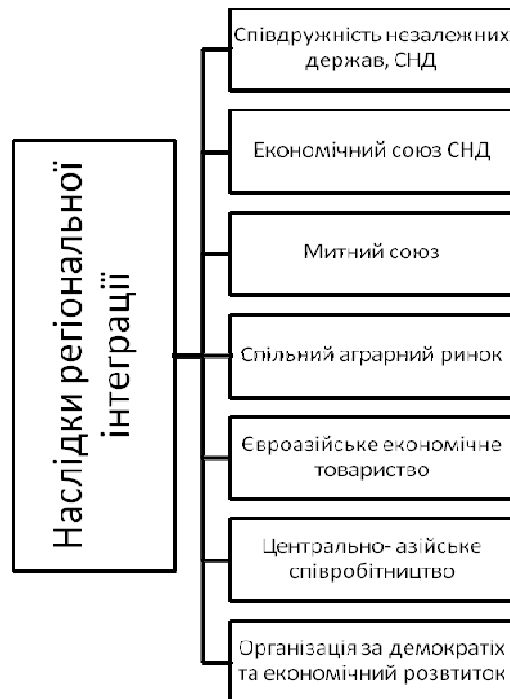

Рисунок 1–Наслідки регіональної інтеграції

Джерело: розроблено авторами (за даними : Реутов 2011)

Важливими чинниками визначення пріоритетного напрямку регіональної інтеграції для країни є також єдність цілей заради забезпечення регіональної безпеки в

межах інтеграційного утворення; урахування особливостей регіонального розвитку, в т. ч. механізмів регіонального співробітництва; соціально-політичні й геополітичні наслідки

участі країни в такому утворенні тощо (Реутов 2011).

У процесі глобалізації неминуче посилюється взаємозалежність держав, що вимагає координації зусиль міжнародної спільноти в економічній, політичній, оборонній сферах. Це можна бачити на прикладі ЄС, який демонструє можливість існування інтеграційної моделі на принципах міждержавних відносин, що ґрунтуються на взаємній довірі й прозорості. При цьому суверенітет кожної країни-учасниці органічно пов'язаний із колективними зобов'язаннями та спільними діями. Стратегічні рішення, особливо наднаціональних цілей приймаються на основі консенсусу, а суперечності долаються шляхом переговорів і компромісів.

Регіональні інтеграційні процеси, зауважує В. Реутов, сприяють об'єднанню ресурсів країн-учасниць, формуючи міцні наднаціональні структури, а їхній загальний фінансово-економічний потенціал спроможний протистояти глобальним фінансовим загрозам. Необхідність узгодження єдиної позиції у внутрішній та зовнішній політиці зумовлюють увагу до держави як до головного захисника національних інтересів (Реутов 2011).

Одним із наслідків глобалізації є поширення регіоналізації, котра умовах посилення конкуренції та нестабільності у світі може бути не лише інструментом підвищення інтенсивності та ефективності економічних зв'язків між сусідніми країнами, а й механізмом колективного захисту інтересів країн регіону. Це зумовлює постійний інтерес науковців і політиків до проблеми оптимізації процесів заснування й ефективного функціонування інтеграційних утворень та отримання країнами-учасницями максимальних результатів від об'єднання. Вважаємо, що питання регіональних аспектів в умовах глобалізації має бути розглянуто у більш широкому сенсі з метою запровадження певних заходів щодо негативних наслідків.

ЛІТЕРАТУРА

Мартиненко, В. 2011. “Загрози економічній безпеці України в контексті викликів глобалізації”, *Економічний часопис – XXI* 7-8: 40-43.

Зимогляд, В. 2014. “Регіон у системі міжнародних відносин”, *Вісник Національного університету “Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого”* 4: 160-172.

Снігир, Л. 2018. “Проблеми та перспективи глобалізації міжнародних економічних відносин”, *Світове господарство і міжнародні економічні відносини* 22: 26-33.

Возняк, Г. 2011. “Глобалізація і регіоналізація: пошук оптимальних моделей економічної взаємодії”, *Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Економіка* 32: 14-21.

Hettne, B. 2005. “Beyond the New Regionalism” *PS: New Political Economy* 10(4): 543-571.

Реутов, В. 2011. “Глобальна регіоналізація як сучасний вектор розвитку глобальних економічних трансформацій”, *Ефективна економіка*. 11.

Михасюк, І. 2011. “Глобалізація і регіоналізація: місце України”, *Регіональна економіка* 4: 7-13.

REFERENCES

Martinenko, V. 2011 “Threats to Ukraine's economic security in the context of the challenges of globalization”, *Ekonomichnyi chasopis – XXI*. 7-8: 40-43 (in Ukrainian).

Zimoglyad, V. 2014 “Region in the system of international relations”, *Visnik Natsional'nogo universitetu “Yuridichna akademiya Ukraini im. Yaroslava Mudrogo”*. 4: 160-172 (in Ukrainian).

Snigir, L. 2018 “Problems and prospects of globalization of international economic relations”, *Svitove gospodarstvo i mizhnarodni ekonomichni vidnosini*. 22: 26-33 (in Ukrainian).

Voznyak, G. “Global regionalization as a modern vector of development of global economic transformations”, *Naukoviy visnik Uzhgorod'skogo universitetu: Seriya: Ekonomika*. 32: 14-21 (in Ukrainian).

Hettne, B. 2005. “Beyond the New Regionalism” *PS: New Political Economy* 10(4): 543-571.

Reutov, V. 2011 “Global regionalization as a modern vector of development of global economic transformations”, *Efektivna ekonomika*, 11 (in Ukrainian).

Mikhasyuk, I. 2011 “Globalization and regionalization: the place of Ukraine” *Regional'na ekonomika*. 4:7-13 (in Ukrainian).